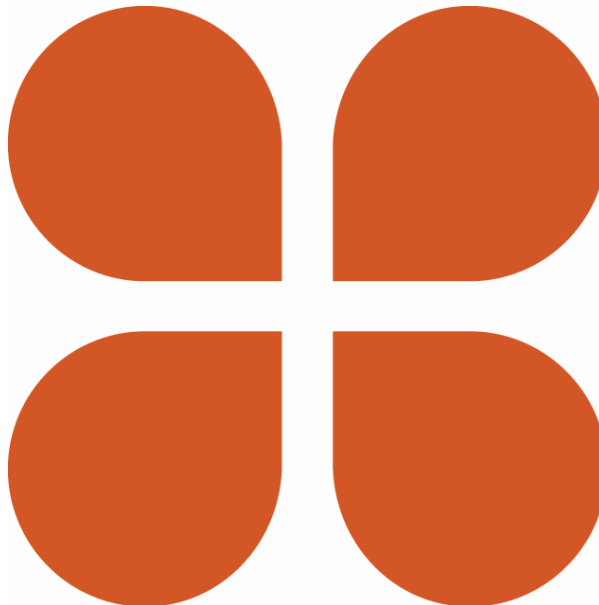

Riksintressen för kulturmiljövården

– Gotlands län (I)

Områden av riksintresse för kulturmiljövården i Gotlands län (I) enligt 3 kap 6 § miljöbalken

Alskog [I 32] (Alskogs sn)	4
Anga [I 52] (Anga sn)	4
Ardre [I 31] (Ardre sn)	4
Ava [I 2] (Fårö sn)	4
Bandlunde [I 37] (Burs sn)	4
Barläst [I 9] (Lärbro sn)	5
Bläse [I 6] (Fleringe sn)	5
Bro [I 18] (Bro sn)	5
Buttle [I 53] (Buttle sn)	6
Digerrojr i Garda [I 34] (Garda sn)	6
Lajkarhaid - Pavalds [I 12] (Lärbro sn)	6
Eksta med Karlsöarna [I 26] (Eksta sn)	6
Eskelhem-Tofta [I 57] (Eskelhems och Tofta socknar)	7
Fallet [I 13] (Tingstäde sn)	7
Fardhem-Linde [I 55] (Fardhems och Linde socknar)	7
Fide [I 58] (Fide sn)	8
Fjäle i Ala och Visnar ängar i Alskog [I 33] (Ala och Alskogs socknar)	8
Fleringebygden [I 7] (Fleringe sn)	9
Fridarve-Rofinds-Bonsarve [I 46] (Vamlingbo sn)	9
Fårös västra kust [I 1] (Fårö sn)	9
Gasmora [I 3] (Fårö sn)	9
Gervalds [I 44] (Vamlingbo sn)	9
Gotländska fiskelägen [I 60]	10
Gotlands medeltida kyrkomiljöer [I 59]	10
Gotska Sandön [I 49] (Fårö sn)	10
Grötlingbo [I 40] (Grötlingbo sn)	11
Hablingbo och Silte [I 28] (Hablingbo och Silte sn)	11
Hall [I 14] (Halls sn)	11
Hamra [I 42] (Hamra sn)	11
Hau [I 8] (Fleringe sn)	12
Havor [I 56] (Hablingbo sn)	12
Hejnum [I 17] (Hejnums och Bäls socknar)	12
Bro Stainkalm [I 15] (tidigare Häftings)	13
Kräklingbo [I 29] (Kräklingbo sn)	13
Kyllaj-Lörge [I 11] (Hellvi sn)	13
Lansa-Marpes [I 5] (Fårö sn)	13
Lausbackar [I 35] (Lau sn)	14
Lickershamn [I 50] (Stenkyrka sn)	14
Lojsta [I 54] (Lojsta sn)	14
Muramaris-Brucebo [I 19] (Visby sn)	15
Nore och Austreområdet [I 47] (Vamlingbo sn)	15
Norrbynområdet [I 45] (Vamlingbo sn)	15
Närkusten [I 36] (Närs sn)	16
Paviken-Västergarn [I 23] (Västergarns sn)	16
Petes [I 27] (Hablingbo sn)	16
Roma kloster [I 21] (Roma och Halla socknar)	17
S:t Olofsholm [I 10] (Hellvi sn)	17
Sigsarve-Suderbys [I 16] (Hangvars sn)	17
Sojvide-Gervide [I 22] (Sjonhems och Vänge socknar)	17
Sundre [I 48] (Sundre sn)	18
Tjelvars grav mm [I 51] (Boge och Gothems sn)	18
Uggarde-Vinarve [I 38] (Rone sn)	18
Vallhagarområdet [I 25] (Frøjels sn)	19

I län beslut RAÄ 1997-08-18. Dokument uppdaterat 2013-09-11. Dokument uppdaterat 2019-01-08 gällande:
I 2, I 4, I 5, I 6, I 8, I 9, I 10, I 11, I 12, I 13, I 14, I 15, I 16, I 17, I 18, I 22, I 23, I 24, I 34, I 36, I 50.

Verkegards-Dämba [I 4] (Fårö sn) _____	19
Visby [I 20] _____	19
Vivesholm [I 24] (Sanda sn) _____	20
Västlands-området [I 43] (Vamlingbo sn) _____	20
Änggårde [I 39] (Rone sn) _____	20
Öja [I 41] (Öja sn) _____	20
Östergarn [I 30] (Östergarns sn) _____	21

Alskog [I 32] (Alskogs sn)

Motivering:

Välbevarade byggnadsmiljöer med genuint gotländsk tradition i ett öppet relativt storskaligt *odlingslandskap* med lång kontinuitet. (*Gårdsmiljö, Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Rika *fornlämningsmiljöer* med rösen och skeppssättningar från bronsålder vid Gålrum. Fossil åkermark, husgrunder och stensträngssystem från äldre järnålder, vikingatida boplatser, bildstenar och medeltida kyrka. Storbyggda gårdar i sten från 1700- och 1800-tal. Välbevarade stolpkvarnar.

Anga [I 52] (Anga sn)

Motivering:

1800-talspräglad *odlingslandskap* med ängsmarker, rikt på *fornlämningsmiljöer* som återspeglar förändrad brukningstradition och bosättningsmönster sedan brons- och järnåldern, men med få förändringar under 1900-talet vad gäller bebyggelse och markanvändning. (*Sockencentrum, Gårdsmiljö, Förindustriell produktionsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bronsåldersrösen, ett stort antal husgrunder med stensträngssystem och fossil åkermark samt gravfält från järnålder i anslutning till nuvarande gårdar. Medeltida kyrka med ristad runinskrift. Gårdsbebyggelse från 1700- och 1800-talen i till största delen ursprungligt läge. Äldre vägnät, kalkugnar och sojden (tjärdalar) och väderkvarnar.

Ardre [I 31] (Ardre sn)

Motivering:

Småskaligt *odlingslandskap* med lång bruknings- och bosättningskontinuitet, med bevarade *gårdsmiljöer* i lokal byggnadstradition. (*Sockencentrum, Fornlämningsmiljö, Förindustriell produktionsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

I anslutning till den centrala odlingsbygden finns lämningar efter tre gårdar från äldre järnålder. Flera medeltida ruiner och grunder förutom kyrkan och *kyrkoruinen* Gunfjauns *kapell*. Många storbyggda tvåvåningsparstugor i sten från 1700- och 1800-talen med i stort oförändrade bebyggelselägen samt äldre vägnät. Kalkugnar och sojden (tjärdalar).

Ava [I 2] (Fårö sn)

Motivering:

Småskaligt odlingslandskap vilket till stora delar präglas av 1600-talets markanvändning med en ensamgård med bebyggelse från 1700- och 1800-talen. Området illustrerar på ett pedagogiskt sätt uppkomsten av en gårdsmiljö från 1600-talet och bebyggelsens lokalisering utifrån de naturgeografiska förutsättningarna. *Odlingslandskap, ensamgård*.

Uttryck:

Inhägnade åkrar, betade hedtallskogar, välbevarade sten- och trähägnader. Gårdsbebyggelse från 1700- och 1800-tal med vitkalkade mangårdsbyggnader med brutna tak belagda med tegel, frontespis och bakbyggen. Ekonomibygnader uppförda i kalksten och delvis skiftesverk. Det

öppna landskapet och bebyggelsens lokalisering i relation till skog, hav och åker. Det rumsliga sambandet mellan gårdens bebyggelse och dess inägor, präglade av ett småskaligt åkerbruk.

Bandlunde [I 37] (Burs sn)

Motivering:

Ovanligt tät *fornlämningsmiljö* från järnåldern med stort vetenskapligt och pedagogiskt intresse, beläget i ett betespräglat och kustanslutet *odlingslandskap*.

Uttryck för riksintresset:

Omfattande stensträngssystem, gravfält, *fornborg* och husgrunder med skärvstenshögar, bl.a. Stavars hus, Gotlands största husgrund. Ovanlig koncentration av block med sliprännor och slipytor samt en vikingatida hamn med spår av båthus och bebyggelse. Vikingatida bebyggelselägen intill dagens gårdar från 1700- och 1800-talen med flera intressanta *gårdsmiljöer*, ofta i ursprungligt läge. Rekonstruerad järnåldersgård vid Stavgård.

Barläst [I 9] (Lärbro sn)

Motivering:

Mindre kalkbruksmiljö med karakteristisk lokalisering utifrån råvarutillgång och utskeppningsmöjligheter med anläggningar för produktion och boende som tydligt visar kalkbränningsprocessens utveckling från 1600- till 1900-talet. Sambandet med cementindustrin i Slite tydliggör kalhanteringens kontinuitet och utveckling från småskalig och hantverksmässig till storskalig och industriell. *Industrimiljö*.

Uttryck:

Välbevarade kalkugnar från olika tidsepoker med tillhörande kalklador. Lämningar av kalkstensupplag och avfallshögar. Utskeppningshamn med vågbrytare. Baskista (i vilken plank ångades för att passa skeppens bordläggning) för skeppsbyggeri. Arbetarbostäder. Fria siktlinjer mot sydväst och cementindustrin i Slite.

Bläse [I 6] (Fleringe sn)

Motivering:

Kalkindustri- och bruksmiljö med industrianläggningar, kalkbrott och arbetarbostäder vilka speglar den industriella utvecklingen och sociala förhållandena i en kalkindustrimiljö från 1800-talet fram till 1950-talet.

Bruksmiljö.

Uttryck:

Två kalkugnar samt kalkugnsruiner, kalklador, slagghög, hamnanläggning, järnväg samt stenbrott. Disponentvilla, arbetarbostäder och strandbodas. Hamnen och kalkugnarnas fysiska förbindelse med stenbrottet via järnvägsrälsen. Slagghögens kustnära placering och dominans av kustpartiet. Disponentsvillans högt belägna placering vid vägens slut. De småskaliga arbetarbostädernas placering på rad utmed vägen upp till kalkbruket. Strandbodas i anslutning till bruket och till bostäderna.

Bro [I 18] (Bro sn)

Motivering:

Centralbygd med fornlämningar, vägnät, odlingslandskap, kyrka och bebyggelse som återspeglar utvecklingen av en centralbygd på mellersta Gotland under järnåldern fram till 1800-talet. *Centralbygd.*

Uttryck:

Gravfält med ca 300 gravar, bildstenar från den äldre järnåldern på ursprunglig plats, offerkälla med svärdslipningsstenar och medeltida stenbrott. Medeltida kyrka med många inmurade bildstenar i murverket. Två stigluckor i kyrkogårdsmuren. Medeltida gårdspört tillhörande den tidigare prästgården. Bebyggelsemiljöer, huvudsakligen från 1700- och 1800-talen men även inslag av medeltida hus och delar av medeltida hus. Medeltida vägnät. Kyrkans centrala placering precis intill den nord-sydgående landsvägen. Två stora gravfälten och offerkälla i nära anslutning till kyrkan. De två bildstenarna Bro Stajnkällingar med sina ursprungliga placeringar intill landsvägen. Gårdarnas ursprungliga placering i gränsen mellan inägor och utmark.

Buttle [I 53] (Buttle sn)

Motivering:

Rika *fornlämningsmiljöer* i ett småskaligt *odlingslandskap* på mager mark omgivet av skog med bosättningsspår och åkersystem alltsedan yngre bronsåldern. (*Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fossil åkermark, husgrunder, stensträngar, gravfält och bildstenar från järnålder i anslutning till odlingsbygd och bebyggelse. Medeltida kyrka. Gårdsbebyggelse från 1700- och 1800-talen. Äldre vägsystem.

I området ingår även:

Buttle järnvägsstation från 1878 med stationshus och uthusbyggnader.

Digerrojr i Garda [I 34] (Garda sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö som är ett bra exempel på det territoriella agerandet under bronsålder till äldre järnålder med gravar belägna längs gränser och vägar för att markera ägande. *Fornlämningsmiljö.*

Uttryck:

Storrösen, bland annat gravröset Digerrojr som är ca 35 meter i diameter och 4–5 meter högt och mycket framträdande i landskapet. Stensättningar, skeppssättningar, resta stenar och hägnadsrester. Fornlämningarnas placering längs en ås utmed sockengränsen mellan Garda och Lau.

Lajkarhajt - Pavalds [I 12] (Lärbro sn)

Motivering:

Omfattande och varierad fornlämningsmiljö och odlingslandskap som speglar hur markanvändning och bebyggelse utvecklats längs en förhistorisk farled från bronsålder fram till 1800-talet. *Odlingslandskap, fornlämningsmiljö.*

Uttryck:

Fornlämningsmiljöer i form av storröse, skeppssättningar från bronsåldern och flera gravfält vid Domarlunden och på Lajkarhjd från järnåldern. Hällristningar vid Hågvide. Rösen, järnåldersgravfält och husgrunder invid gårdarna Slängs. Den storbyggda f.d. kalkpatrongården Pavalds från sent 1600-tal. Gårdsmiljöer från 1700- och 1800-tal med mangårdsbyggnader och tillhörande flyglar i kalksten med putsade fasader, tydliga gårdsbilder och underordnade ekonomibygnader. Gårdarna är placerade längs den östra kanten av dalgången. Fornlämningarnas placering utmed den östra slutningen av den före detta farleden mellan Kappelhamnsviken och Vägumeviken. 1600-talets gårdslägen intill järnålderns bosättningar i gränsen mellan dalgångens slutning med inägor i väster och utmarken på höjden i öster.

Eksta med Karlsöarna [I 26] (Eksta sn)

Motivering:

- A. Väl sammanhållna *fornlämningsmiljöer* med vetenskapligt och pedagogiskt intresse.
- B. Kustnära *odlingslandskap* med lång bruknings- och bosättningskontinuitet, präglad av 1800-talets småskaliga markanvändning. Den storbyggda gårdsbebyggelsen är spridd och har karaktäristiska drag från 1700- och tidigt 1800-tal men även delvis av medeltida ursprung. (*Gårdsmiljö, Skansmiljö, Militär miljö, Kommunikationsmiljö, Förindustriell produktionsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

- A. Stenåldersboplatser vid Ajvide samt i grottan Stora Förvar på Stora Karlsö, bronsåldersrösen och skeppssättningar längs kusten, fossil åkermark, husgrunder och stensträngar från äldre järnålder, gravfält, vikingatida bebyggelselägen och medeltida bebyggelselämningar. Eksta medeltida kyrka.
- B. Beteslandskap på Lilla Karlsö. Medeltida *stenbrott*, rester av *fiskeläge* samt fyrplats och Karlsöklubbens byggnader från 1800-talets slut på Stora Karlsö. Stenskans från 1700-talet vid Skansudd samt värn från 2:a världskriget. Vid sidan av stenhusbygget finns i bygden också en rik träbyggartradition. Sojden (tjärdalar) och väderkvarnar i sten och trä.

Eskelhem-Tofta [I 57] (Eskelhems och Tofta socknar)

Motivering:

Ovanligt tät fornlämningskoncentration från stenålder, bronsålder och järnålder i skogsmark i anslutning till sockengräns vid sidan av dagens bebyggelse från 1700- och 1800-talen längs med sockenvägen till Eskelhem kyrka. (*Fornlämningsmiljö, Sockencentrum*).

Uttryck för riksintresset:

Ett flertal stenåldersboplatser och bronsåldersrösen samt skeppssättningar och järnåldersgravfält. Ett stort antal lämningar efter järnåldersgårdar intill stensträngssystem och områden med fossil åkermark. Vikingatida boplatsoområden. Eskelhem medeltida kyrka. Prästgård samt gårds- och bostadsbebyggelse från 1700- och 1800-talen, de senare med ofta rik snickarglädje från sekelskiftet 1900.

Fallet [I 13] (Tingstäde sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö i karg utmark med lämningar efter en isolerad järnåldersgård som avspeglar en liten bys utveckling från äldre till yngre järnålder med trolig kontinuitet in i medeltid. Området utgör ett belysande exempel på järnåldersmänniskornas nyttjande av ett landskapsrum.
Fornlämningsmiljö.

Uttryck:

Ett tiotal välbevarade husgrunder, stensträngar, skärvtenshögar och gravfält. I området finns även syllstenar för trähus. Fornlämningarnas täta inbördes sammanhang, orördhet och avsaknad av rekonstruktioner. Landskapsrummet sträcker sig från hällmarker i söder till sankna områden i norr med öppna betesmarker i anslutning till den tidigare bebyggelsen.

Fardhem-Linde [I 55] (Fardhems och Linde socknar)

Motivering:

Centralbygd i kuperat odlingslandskap med bruks- och bosättningskontinuitet sedan förhistorisk tid. Medeltida tredingskyrka vid Fardhem och Linde medeltida kyrka. (*Sockencentrum, Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Sandarve kulle med husgrunder, stensträngssystem och vägar från järnåldern. Järnåldersgravfält vid Prästgården i Fardhem och Rojrågen. Lindebergets två fornborgar, den ena med 30-talet gravar. Medeltida kyrkorna Fardhem och Linde, den senare med stiglucka, sockenmagasin och prästgårdsruin. Gårdsbebyggelse från 1700- och 1800-talen i sten med stora mangårdsbyggnader samt rester efter äldre vägnät.

Fide [I 58] (Fide sn)

Motivering:

Småskaligt odlingslandskap med kontinuitet i markanvändning och gårdslägen från äldre järnålder-medeltid.

Uttryck för riksintresset:

Järnåldershusgrund, stensättning, bildsten vid Österby och vid kusterna sliprännor. Vikingatida och medeltida boplatslämningar, bl.a. husruin vid Odvalds. Medeltida kyrka med stigluckor. Unik och välbevarad rest av äldre kulturlandskap (före laga skifte) öster om Fide kyrka. Många och väl bibehållna stenmurar. Nuvarande bebyggelse i sten från 1800-talet med vissa äldre och yngre inslag. Flera *gårdsmiljöer* med tät bebyggelse.

Fjäle i Ala och Visnar ängar i Alskog [I 33] (Ala och Alskogs socknar)

Motivering:

Två isolerade *fornlämningsmiljöer*, Fjäle och Visne, av stort vetenskapligt och pedagogiskt intresse, brukade från äldre järnålder in i medeltid vars tydliga spår av markanvändning och bebyggelse haft stor betydelse för tolkningen av gårdslandskapets framväxt och byggnadsteknikens förändringar på Gotland.

Uttryck för riksintresset:

Lämningar i form av husgrunder, stensträngar, fägator, hålväg, bildstenar, sliprännor intill en å samt gravfält.

Fleringebygden [I 7] (Fleringe sn)

Motivering:

Centralbygd kring den medeltida kyrkan, med bebyggelse som särskilt väl speglar den gotländska bondekulturen under 1700- och 1800-talen. (*Sockencentrum, Gårdsmiljö, Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Ett väl sammanhållet odlingslandskap präglat av 1800-talets brukningsskick med välbevarad bebyggelse i sten från 1700- och tidigt 1800-talet, omgivet av betade utmarker. Den sägenomspunna spelmannsgården Grodde, till vilken en stor del av 1800-talets gotländska allmogemusik är knuten.

Fridarve-Rofinds-Bonsarve [I 46] (Vamlingbo sn)

Motivering:

Odlingslandskap vars markanvändning och bebyggelsestruktur bär tydliga spår av en kontinuerlig brukningstradition från äldre järnålder och medeltid. (*Fornlämningsmiljö, Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fossil åkermark, järnåldershusgrunder, malstenar och medeltida grindstolpar. De medeltida ödegårdarna Svalstade och Fridarve, den senare till stor del bevarad. Tät gårdsbebyggelse från 1700- och 1800-tal vid Bonsarve och Rofinds med ringa påverkan vid laga skifte.

Fårös västra kust [I 1] (Fårö sn)

Motivering:

A. Välbevarat *odlingslandskap* med rötter i förhistorisk tid, som bär tydlig prägel av 1700talets markanvändning. (*Fornlämningsmiljö, Förindustriell produktionsmiljö*).

B. *Fiskelägen* i gotländsk tradition.

Uttryck för riksintresset:

A. Fornlämningar med bl.a. husgrunder och fossil åkermark från äldre järnålder vid Langhammars och Lauter. Vikingatida och medeltida hamn vid Gamla hamn med gravar och kapellgrund. Välbevarade *gårdsmiljöer* med byggnader från 1700- och tidigt 1800-tal vid Bondans, Langhammars (till del medeltida), Lauter och Mölnor. Inhägnade åkrar, omgivna av betad skogsmark och odikade myrar. Kalkugnar och väderkvarnar i sten. Ladugårdar och lambgiftar med agtak.

B. Fiskelägen i gotländsk tradition för husbehovsfiske med välbevarade bodar från 1700-1900-tal.

Gasmora [I 3] (Fårö sn)

Motivering:

Öppet *odlingslandskap* präglat av 1700- och 1800-talens markanvändning. (*Förindustriell produktionsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Gårdsmiljöer med betade strand- och alvarmarker inramade av välbevarade hägnader i sten och trä samt gårdsmiljöer från 1700- och tidigt 1800-tal vid Gasmora och Nystugu. Väderkvarnar och lambgiftar och linbastur.

Gervalds [I 44] (Vamlingbo sn)

Motivering:

Odlingslandskap kring gården Gervalds med kontinuerlig bosättning från äldre järnåldern till våra dagar, där huvuddragen i 1700- och 1800-talens markanvändning ännu väl kan avläsas i landskapet. (*Fornlämningsmiljö, Kvarnmiljö, Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Gravfält samt många husgrunder och stensträngar från järnåldern. Ruiner efter den medeltida gården Sippmanne samt medeltida grindstolpar. Öppet och kuperat åker- och hedlandskap samt välbevarad bebyggelse från 1800-talet. Många och välbevarade stenmurar. Väderkvarn.

Gotländska fiskelägen [I 60]

Motivering:

Fiskelägen i gotländsk tradition, ofta med rötter i förhistoriska hamnlägen, bestående av bodar från 1600- till 1900-talet, byggda för redskapsförvaring och tillfällig övernattnings för det husbehovsfiske som Gotlands bönder fordom bedrev då alla hade tillgång till stranden.

Uttryck för riksintresset:

Fiskelägena är inbördes olika, med oftast träbodnar på västra och norra Gotland och stenbodnar på östra och södra Gotland. De äldsta bodarna är byggda i skiftesverk eller knuttimring med gavelingång och faltak, de något yngre i sten med flistak på södra Gotland, de yngsta i resvirke med spån- eller papptak. Till fiskelägena hör båtlänningar eller bryggor, gistgårdar/braidningar för nättorkning, lysstänger, fiskröker mm. Följande fiskelägen ingår i riksintresset Gotländska fiskelägen: Sigsarvestrand och Häftingsstadar i Hangvar, Agbod i Gothem, Hammars i Norrlanda, Grynge i Gammelgarn, Vitvär i Ardre, Hus i Rone, Holm i Vamlingbo, Valbybodnar i Fröjel, Kovik i Sanda och Gnisvärd i Tofta socken.

Gotlands medeltida kyrkomiljöer [I 59]

Motivering:

De 92 medeltida kyrkorna och fyra ödekyrkorna i sten från 1100-, 1200- och 1300-talen representerar romansk och gotisk byggnadskonst med såväl västliga som östliga influenser i ett komprimerat men påkostat utförande sammanfört i en karaktäristisk gotländsk byggnadsstil där arkitektur, sten- och träskulptur, mural- och glasmåleri vittnar om mycket hög hantverksskicklighet. (*Kyrkomiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Kyrkorna är i det närmaste intakt bevarade med få tillägg från senare århundraden. Till kyrkorna hör kyrkogårdar med murar och stigluckor från samma tid, i vissa socknar finns kastaler, prästgårdsruiner mm. Intill många kyrkor står ståtliga prästgårdar, varav flera från medeltid men ombyggda under 1700- och tidigt 1800-tal, en del med alla ekonomibyggnader bevarade. Till de gotländska kyrkomiljöerna hör även sockenmagasin, skolor, fattigstugor; byggnader av betydande kulturhistoriskt värde.

Gotska Sandön [I 49] (Fårö sn)

Motivering:

Ö vars historia och miljö präglats av sitt isolerade läge mitt i Östersjön, och som från vikingatid till våra dagar tidvis haft permanent bosättning. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Boplatslämningar av säsongskaraktär från sten- och bronsålder, skärvstenshögar samt gravar från järnåldern och historisk tid. Byggnader från 1800- och 1900-tal med för ön stora historiska värden.

I området ingår även:

Fyrstation från 1858 samt övergiven fyrstation vid Tärnudden. Förlisningsplatser och skeppsvrak, kyrkogårdar och mausoléer. Lämningar efter skogshantering, fiske- och säljaksplatser.

Grötlingbo [I 40] (Grötlingbo sn)

Motivering:

Odlingslandskap intill kusten med påtaglig förhistorisk kontinuitet i fråga om markutnyttjande och bebyggelse men även med spår av 1700-talets markanvändning. (*Sockencentrum, Kvarnmiljö, Gårdsmiljö*)

Uttryck för riksintresset:

Täta *fornlämningssmiljöer* med fynd från stenålder, storröse, husgrunder, stensträngssystem, fossil åkermark samt *fornborg* med husgrund. Medeltida kyrka och prästgård. Gårdar med genuin bebyggelse i sten från medeltid samt 1700- till tidigt 1800-tal. Medeltida gården Kattlunds. Byggnader med flistak bla vid Kattlunds och strandbodan vid Austerbod. Väderkvarnar i sten och trä. Äldre vägnät, delvis av förhistoriskt ursprung. Omfattande och väl bibehållet hägnadssystem av sten i ett odlingslandskap präglat av små åkrar, beteshagar, ängen och öppna betade strand- och alvarmarker.

Hablingbo och Silte [I 28] (Hablingbo och Silte sn)

Motivering:

Genuina *gårdsmiljöer* i anslutning till äldre *vägmiljö*. (*Sockencentrum*).

Uttryck för riksintresset:

Gårdsbebyggelse i sten från 1700- och 1800-tal. Slingrande äldre vägsträckning, delvis på Littorinavallen. Milstolpar. Medeltida kyrkor i Silte och Hablingbo.

Hall [I 14] (Halls sn)

Motivering:

Kustanknutet odlingslandskap med förhistoriska boplatser, gårdsbebyggelse med i hög grad bibehållen äldre byggnadstradition, fiskelägen som visar på fiskets betydelse som binäring samt välbevarat äldre vägnät. Sammantaget återspeglar området hur markanvändning och bebyggelse utvecklats i det kustnära och småskaliga landskapet på Gotland från stenålder till 1800-talet. *Fornlämningssmiljö, vägmiljö*.

Uttryck:

Fornlämningssmiljöer med stenåldersboplatser, rösen, gravfält, husgrunder, stensträngar, fornborg, sojden (tjärdalar) samt vägmiljö från bronsålder. Bebyggelse från 1700- och 1800-tal med vitputsade manbyggnader i kalksten, tegeltak, flyglar med spåntak, underordnade ekonomibygnader med brädtak och gavelspetsar i trä. Fiskelägen med bodar uppförda i stolp- eller skiftesverk med fasader av stående panel. Vid Hallshuk kapell från 1600-talet. Gårdsbebyggelsens och fornlämningarnas placering i inlandets småskaliga odlingslandskap i relation till tjärdalar, stembrott och kalkugnar, skog, myr och fiskelägen belägna i utmarken och vid kusten.

Hamra [I 42] (Hamra sn)

Motivering:

Kustanknutet *odlingslandskap* med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet, kringgärdat av öppna alvar- och betesmarker med välhållna stenmurar i anslutning till *gårdsmiljöer*.

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningsmiljöer med fossil åkermark och sliprännor samt medeltida bebyggelse lämningar. Storbyggda gårdar i sten från 1700- och 1800-tal med bl.a. flistak. Russgift med agtak.

I området ingår även:

Fiskelägena Rumsbod och Våndburg med flistaksbodar.

Hau [I 8] (Fleringe sn)

Motivering:

Kustnära ensamgård med gårdsbebyggelse, förhistoriskt hamnläge och odlingslandskap som tydligt visar på gårdens olika näringsfång. Områdets rumsliga strukturer återspeglar i hög grad markanvändningen från äldre järnålder till 1800-talet. *Odlingslandskap, ensamgård, fornlämningsmiljö*.

Uttryck:

Vikingatida hamnläge, yngre järnåldersgravar samt tidigmedeltida kyrkogård vid Hau Grönu. Hau gård med manbyggnader och uthusbyggnader i sten och bulleteknik från 1700- och tidigt 1800-tal med alla uthusbyggnader i behåll. Till gården hörande kalkbrott, kalkugn och sojde (tjärdal). Småskaligt betes- och åkerlandskap. Det rumsliga sambandet mellan gårdsbebyggelsen, inägolandskapet och kusten. Det öppna odlingslandskapets struktur med åker och före detta ängsmark närmast gårdsbebyggelsen, skog och hagmark uppe på höjden utmed landsvägen, samt mellan åkermarken och Hau träsk.

Havor [I 56] (Habblingbo sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö i strategiskt läge med kontinuerlig bosättning från bronsåldern till historisk tid, vid den idag utdikade och uppodlade Mästermyr.

Uttryck för riksintresset:

Husgrunder, fossil åkermark och gravfält samt två *fornborgar*, den nordost om Stora Havor känd för praktfulla fynd från järnåldern. Tät *gårdsmiljö* vid Havor med hus från 1700- och 1800-talen fördelade på fem parter.

Hejnum [I 17] (Hejnums och Bäls socknar)

Motivering:

Dalgångsbygd med fornlämningsmiljöer och odlingslandskap. Bebyggelsens placering på gränsen mellan inägor och utmark illustrerar väl landskapets rumsliga struktur och området återspeglar tydligt odlingslandskapets utveckling på norra Gotland från järnålder till 1800-talet. Utifrån gotländska förhållanden ovanligt liten påverkan på bebyggelsemönstret sedan 1600-talet. *Dalgångsbygd, fornlämningsmiljö, odlingslandskap*.

Uttryck:

Ett 30-tal husgrunder, 17 gravfält och ett 50-tal ensamliggande gravanläggningar, stensträngssystem och sliprännor samt flera kända vikingatida boplatser. Bildstenar, bl.a. en på ursprunglig plats. Gården Riddare med en medeltida gårdspört. Medeltida kyrkor i Hejnum och Bäl. Bebyggelse från 1700- och 1800-talet med mangårdsbyggnader och flyglar som är avfärgade och putsade, branta takfall, tegeltak, inget gavelutsprång. Gårdarnas placering längs dalgångens sidor i Hejnum, med åker- och ängsmarker ner mot dalgångens mitt, bebyggelsen på gränsen mellan inägorna (åker och äng) och utmarken.

Bro-Stainkalm [I 15] (Häftings)

Motivering:

Fornlämningsmiljö som speglar en komplett landskapsmiljö från bronsålder fram till äldre järnålder. *Fornlämningsmiljö.*

Uttryck:

Röset Bro Stainkalm med intilliggande stensättningar på södra sidan om landsvägen. På norra sidan vägen de resta stenarna Bro Oikar tillsammans med markanta stensättningar och ett par gravfält. Ett fossilt åkersystem i norra delen från bronsålder i form av stenfyllda åkervallar inom ett ca 2 ha stort område och intill detta en skeppssättning, flera rösen och många stensättningar. Den rumsliga lokaliseringen av gravar till häll- och utmarker.

Kräklingbo [I 29] (Kräklingbo sn)

Motivering:

Småskaligt och fornlämningsrikt *odlingslandskap* med lång brukskontinuitet och få förändringar vid laga skifte. Monumentala fornlämningar, bla Nordens största fornborg. Fossilt åker- och beteslandskap vid kusten. (*Fornlämningsmiljö, Gårdsmiljö.*)

Uttryck för riksintresset:

Rika bronsåldersmiljöer och fossil åkermark. Många husgrunder från äldre järnålder med klart avgränsad inägomark i form av stensträngssystem i anslutning till vägar och nuvarande gårdar. Fyra *fornborgar*, bl.a. Torsburgen. Medeltida kyrka och andra medeltida bebyggelseämningar. Äldre, delvis förhistoriskt vägnät. Relativt välbevarad bebyggelse från 1700- och 1800-talen som de tre gårdsparterna vid Hajdby.

Kyllaj-Lörge [I 11] (Hellvi sn)

Motivering:

Två kalkindustrimiljöer med anläggningar för arbete och boende som avspeglar kalkproduktionens tekniska och sociala utveckling från 1600- till 1900-talet. *Industrimiljö.*

Uttryck:

Sammanlagt åtta ruiner av kalkugnar från olika tidsepoker ligger samlade i tre grupper utmed kusten, därtill rester av kalklador och lämningar efter hamnar. Kalkpatrongården Strandridaregården i Kyllaj, med manbyggnad från 1738, tillhörande flygel och tullbod, samtliga byggnader uppförda i kalksten med gulputsade fasader. Disponentbostad vid Lörge från 1899 och serveringsbyggnad från 1907 uppförd i kalksten på sockel, båda med spritputsade fasader och papptak. Tillhörande stall och avträde. Kalkpatrongårdens placering, en bit upp från kusten vid den branta sluttningen mot havet. Kalkpatrongårdens och disponentbostadens

placeringar och rumsliga sammanhang med närhet till kalkugnar och utskeppningshamnar. Kalkugnarnas kustnära placering i anslutning till hamnarna.

Lansa-Marpes [I 5] (Fårö sn)

Motivering:

Odlingslandskap och fornlämningsmiljöer med bebyggelsemiljöer och lämningar efter agrar verksamhet som speglar ett kontinuerligt nyttjat odlingslandskap från äldre järnålder fram till idag. *Odlingslandskap, fornlämningsmiljö.*

Uttryck:

Bebyggelsemiljöer från 1700- och 1800-tal vid Lansa och Marpes med vitkalkade mangårdsbyggnader uppförda i kalksten med tegeltak, större ekonomibygnader med flera funktioner. Gården Lansa är fördelad på fem parter med ett ålderdomligt, tätt bebyggelsemönster med partstomterna gående in i varandra. Fornlämningsmiljöer från äldre järnålder i form av husgrunder och stensträngssystem. Lambgiftar med agtak, lämningar efter kvarnar, sojden (tjärdalar) och kalkugnar i utmarken. Hägnader i form av stenmurar. Det öppna landskapet kring gårdarna speglar de rumsliga sambanden mellan bebyggelsen, åkermarkerna, inhägnade hagar och vägar.

Lausbackar [I 35] (Lau sn)

Motivering:

Småskaligt 1800-talspräglat *odlingslandskap* med lång bruknings- och bosättningskontinuitet i anslutning till höjdsträckningen Lausbackar (en fd ö), med fornlämnings- och bebyggelsemiljöer som väl avspeglar alla tidsåldrar från förhistorisk tid till nutid. (*Fornlämningsmiljö, Gårdsmiljö, Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Stenåldersboplatser och skeppssättningar samt stensättningar på flera järnåldersgravfält. *Fornborg* och vikingatida-medeltida hamn. Medeltida kyrka och husruin av sammanbyggd prästgård och kastal. Gårdar med varierad och välbevarad bebyggelse från 1700- och 1800-talen med få moderna tillskott. Väderkvarnar. Särpräglat beteslandskap med omfattande hägnadssystem av trä.

I området ingår även:

Lau källa med brunnsbyggnad från 1918.

Lickershamn [I 50] (Stenkyrka sn)

Motivering:

Kustmiljö med lång kontinuitet med varierande fornlämningsmiljöer. Platsen har ett isolerat läge i förhållande till socknens övriga bebyggelse. Miljön återspeglar utvecklingen i ett kustlandskap från stenålder fram under 1900-talet där strandnära bosättningar utvecklats till att bli ett mer permanent fiskeläge från 1600-tal till modern tid. *Kustmiljö, fornlämningsmiljö, fiskeläge.*

Uttryck:

Stenåldersbosättningar intill den tidigare kustlinjen. Vikingatida gravfält direkt intill den samtida hamnen. Dalgången är omgiven av markanta klinthöjder där tre fornborgar från järnåldern ligger strategiskt placerade över hamnområdet och omgivande landskap. Hamnen och fiskelägets skyddade lokalisering längst in i viken omgiven av den markanta klinten. Fiskeläge med strandbodas, salteri och vågbod från 1930-talet.

Lojsta [I 54] (Lojsta sn)

Motivering:

A. *Fornlämningsmiljö* med lämningar efter järnåldersbosättning.

B. *Borgmiljö* i strategiskt läge mellan vägar invid en rad djupa träsk i kuperat, delvis skogsbevuxet, landskap. (*Skansmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

A. Stensträngssystem och järnåldershusgrunder, varibland den på 1930-talet rekonstruerade järnåldersgården Lojstahallen.

B. Resterna av vitalianborgen Lojsta slott från 1300-talet och norr därom en skans. Medeltida kyrka med bevarade glasmålningar.

I området ingår även:

Gårdsbebyggelse från 1800-talet med en del äldre inslag.

Muramaris-Brucebo [I 19] (Visby sn)

Motivering:

Två tidstypiska konstnärsmiljöer från 1900-talets början i anslutning till kustområdet norr om Visby, med byggnader och trädgårdsanläggningar speglade tidens ideal och konstnärsdrömmar. (*Kognitiv miljö*).

Uttryck för riksintresset:

Konstprofessorn Johnny Roosvals "Muramaris" med villa och trädgård i italiensk stil, och konstnären William Blair Bruces "Brucebo" med bl.a. trädgårdsmästarbostadengelskinspirerad korsvirkestil.

I området ingår även:

Fiskeläge.

Nore och Austreområdet [I 47] (Vamlingbo sn)

Motivering:

Kustnära *odlingslandskap* med stenmurar, karga utmarksbeten och bebyggelse från 1700- och 1800-talen samt *fornlämningsmiljöer* med kontinuitet från förhistorisk tid. (*Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bronsåldersrösen, stensättningar och resta stenar. Gården Nore av vikingatida-medeltida ursprung.

I området ingår även:

Fiskeläget Norebod med bodar från 1700- till 1900-talet.

Norrbynområdet [I 45] (Vamlingbo sn)

Motivering:

A. *Odlingslandskap* med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet.

B. Radbyliknande *gårdsmiljöer* längs äldre vägsträckning.

Uttryck för riksintresset:

A. *Fornlämningsmiljö* med ett av Gotlands största områden med fossil åkermark med över hundratalet åkerytor på fem platser. Ett stort antal medeltida bebyggelselägen, ruiner och grindstolpar.

B. Mangårdsbyggnader och ladugårdar i sten från 1800-talet, bl.a. Bottarvegården med flistäckt mangårdsbyggnad av en typ som var vanlig på södra Gotland under 1800-talets första hälft. Många

stenmurar.

Närkusten [I 36] (Närs sn)

Motivering:

Kustlandskap med ett stort antal för Gotland traditionella fiskelägesmiljöer. Lämningar från vikingatid och från tidigare fiskelägen, numera belägna på avstånd från kustlinjen, visar tydligt på hur området nyttjats för fiske och handel från vikingatid till 1900-talet och hur dessa aktiviteter har följt strandens förskjutning över tid. *Kustsamhälle, fiskeläge, fornlämningsmiljö.*

Uttryck:

Ett flertal järnåldersgravfält varav ett söder om Rikvide med närmare 800 gravar med förekomst av bildstenar. Vikingatida hamnläge vid Hamngården med gravfält och flertalet svärdsliplingsstenar. Skansanläggningar från 1700-talet på Kapelludden och vid Närs gamla hamn. Fiskelägen med gistgårdar, båtlänningar, lysstänger (fiskefyrar), bryggor och pirar. Strandbodas uppförda i murad kalksten eller trä. I huvudsak är strandbodarna placerade i klungor invid hamnen, vid Kapellets fiskeläge är bodarna placerade på en lång rad med långsidan mot vattnet. Det flacka och öppna strandlandskapet med vikar och uddar och ofta steniga stränder. Det i långa stycken helt öppna landskapet med visuell överblickbarhet.

Paviken-Västergarn [I 23] (Västergarns sn)

Motivering:

Kustnära handelsplats med fornlämningar som visar spår från påbörjad stadsstruktur i Västergarn. Hamnanläggningar på Kronholmen och i den tidigare havsviken Paviken som återspeglar en betydelsefull hamn och handelsplats från vikingatid. Fornlämningsmiljöerna visar på att handelsplatsen utvecklades med försvars- och hamnanläggningar från medeltid och framåt. *Handelsplats, kommunikationsmiljö.*

Uttryck:

I anslutning till Västergarnsån spår av hamninlopp, vikingatida pålspärrar och kajanläggningar. Längs stor del av östra stranden av Paviken, upp till utloppet för Idån, omfattande spår av vikingatida hamn- och handelsaktiviteter i form av kulturlager, gravfält och kajanläggningar. Kyrka, kastal, kyrkoruin och halvcirkelformad stadsvall från medeltiden vid Västergarn. Den halvcirkelformade stadsvallen som tydligt avgränsar Västergarns centrala, medeltida delar mot omkringliggande land men med en öppenhet mot kusten. De öppna vyerna över Paviken från väst och söder som bildar grund för förståelsen av Paviken som tidigare havsvik och medeltida hamnplats. Det visuella sambandet mellan Paviken i öster ut mot näset, den skyddande landtungan, samt Kronholmen ut mot havet. Fiskerännor i Pavikens utlopp. Försvarsanläggningar i form av skans och skyttevärn, samt inseglingsanordningar, farled och hamnanläggningar. Fyrplats från 1800-talet.

Petes [I 27] (Habblingbo sn)

Motivering:

För Gotland ovanligt strandnära *gårdsmiljöer* med bebyggelse från 1700- till 1900-tal. (*Kustmiljö, Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

För trakten traditionell bebyggelse vid Petes och Lilla Hallwards. Väderkvarn och strandbodas.

Roma kloster [I 21] (Roma och Halla socknar)

Motivering:

Centralbygd och *klostermiljö* av mycket stor betydelse som gotländskt maktcentrum från förhistorisk tid till 1700-1800-talen. Plats för alltingets årliga möten samt för det år 1164 grundade cistercienserklostret, senare plats för *kungsgård* och residens för öns landshövdingar. (*Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Rika gravfynd från Högbro-Broa-gravfältet och *fornborgen* vid Hallegårde vittnar om platsens strategiska betydelse redan under järnålder. Roma och Halla medeltida sockenkyrkor, klosterruin och bevarade fiskdammar. Residens för landshövdingen, uppbyggt av material från klostret, med manbyggnad och flyglar, trädgård och ståtliga alléer från tidigt 1700-tal.

S:t Olofsholm [I 10] (Hellvi sn)

Motivering:

Traditionsbärande landskap på en hög udde med rester efter ett kapell där en viktig del av Gutasagan återspeglas från 900- till 1000-talet efter Kristus. Industrimiljö med Gotlands äldsta kalkindustri med produktion från tidigt 1600-tal. Spår av hela produktionskedjan ger sammantaget en helhetsbild av ett för- och tidigindustriellt produktionsområde. Sambandet med cementindustrin i Slite tydliggör kalhanteringens kontinuitet och utveckling från småskalig och hantverksmässig till storskalig och industriell. De två tidsskikten överlagrar delvis varandra geografiskt och ger området en sammansatt historia. *Industrimiljö*.

Uttryck:

Kalkbergsudde med vid utblick över havet, rester av medeltida pilgrimskapell. Det öppna hedlandskapet och den markanta höjden speglar höjdens betydelse för anläggandet av kyrkan. Kalkpatrongård och kalkindustrimiljö med kalkbrott, smedja, banvall för järnväg, rester av kalkugn, kalklador och utskeppningshamn med dykdalber (förtöjningsanordningar). Tidigare arbetarbostad i de ombyggda resterna av kapellet på höjden. Det nära förhållandet mellan kalkbrott, kalkpatronbostad med kontor samt hamn, överblickbart från höjden med resterna av kapellet som även har haft funktion under industriepoken. Från höjden fri siktlinje mot väster och cementindustrin i Slite.

Sigsarve-Suderbys [I 16] (Hangvars sn)

Motivering:

Ensamgård i två parter med gårdsbebyggelse och odlingslandskap, samt fornlämningar i form av förhistoriska bosättningar som tillsammans speglar hur markanvändning och bebyggelse utvecklats på norra Gotland från järnålder till 1800-tal. *Ensamgård, odlingslandskap, fornlämningsmiljö*.

Uttryck:

Husgrunder, hägnader, gravar från den äldre järnåldern. Manbyggnader och uthus för olika behov i sten och bulhusteknik från 1700- och 1800-talet. Småskaligt betes- och åkerlandskap. Bebyggelsens och vägarnas karaktäristiska läge och placering mellan inägorna i öster och utmarken i väster. Betes- och åkermarkens anpassning till de naturgeografiska förutsättningarna med få strukturella förändringar under 1900-talet.

Sojvide-Gervide [I 22] (Sjonhems och Vänge socknar)

Motivering:

Tät och sammanhållen fornlämningsmiljö i ett förhistoriskt odlingslandskap. Järnåldersgårdarnas placering i områdets centrala delar samt de medeltida gårdslägena längs vägarna i områdets yttre delar avspeglar väl landskapets rumsliga förändringar utifrån hur odling, djurhållning, bosättning och gravhållning utvecklats från yngre bronsålder fram till 1600-talet. *Fornlämningsmiljö.*

Uttryck:

Ett stort antal husgrunder, stensträngar, fossil åkermark, stort gravfält från yngre bronsålder- äldre järnålder samt fornborgar. De förhistoriska gårdslägena i den senare tidens ängsmarker, tämligen lågt och i flera fall intill den stora, idag utdikade, myren centralt i området. De medeltida välbevarade gårdslägena belägna längs vägarna i området yttre delar. De rumsliga sambanden och siktlinjerna mellan de förhistoriska och de medeltida gårdslägena.

Sundre [I 48] (Sundre sn)

Motivering:

Storslaget kustnära *odlingslandskap* med vindlande stenmurar i öppet kuperat alvarlandskap, rikt på fornlämningar och med få förändringar i markanvändning efter 1700-talet. (*Gårdsmiljö, Kvarnmiljö.*)

Uttryck för riksintresset:

Fornlämningsmiljöer i anslutning till odlingsbygd och bebyggelse. Stenåldersboplatser vid Hoburgen och Skoge. Bronsåldersrösen, högar och gravfält samt talrika slibrännor och husgrunder från järnåldern. Vikingatida hamnlägen vid Flisviken och Rivviken. Medeltida kyrka med runristade gravhällar, medeltida bebyggelseämningar bla prästgårdsruin och kastal. Spridd bebyggelse i sten från 1800-talet, en del med flis- eller agtak. Många och välbevarade hägnader av sten. Stenbrott bl.a. för slipsten. Lambgiftar och väderkvarnar.

Tjelvars grav mm [I 51] (Boge och Gothems sn)

Motivering:

Tät och välbevarad *fornlämningsmiljö* från brons- och järnåldern belägen i skogsklädd moränmark intill viktigt åutlopp.

Uttryck för riksintresset:

Rösen, bla "Majster rojr", och skärvestenshögar, ett flertal skeppssättningar, bl.a. Tjelvars grav, gravfält, stensättningar, två intill varandra liggande *fornborgar* samt fossilt åkersystem.

Uggarde-Vinarve [I 38] (Rone sn)

Motivering:

Mäktig *fornlämningsmiljö* från brons- och järnåldern belägen i kustnära karg hedmark.

Uttryck för riksintresset:

Koncentration av storrösen med bla "Uggarde rojr", Gotlands största bronsåldersröse, enstaka skeppssättningar, stensättningar, lämningar efter vikingatida och medeltida bebyggelseämningar. Gotlands största sammanhängande fossila åkersystem vid Vinarve med ett 60-tal vallomgivna, försänkta åkerytor. Många stenmurar.

Vallhagarområdet [I 25] (Frøjels sn)

Motivering:

Fornlämningsmiljö med en av Gotlands största och mest kända järnåldersboplatser av högt vetenskapligt och pedagogiskt värde.

Uttryck för riksintresset:

Ett stort antal husgrunder, malstenar, fägator, fossil åkermark och stensträngssystem från äldre järnålder samt flera intilliggande gravfält från flera tidsperioder.

I området ingår även:

Dagens bebyggelse från 1700- till 1900-talet vid gammal väg på andra sidan en f.d. myr.

Verkegards-Dämba [I 4] (Fårö sn)

Motivering:

Kustanknutet odlingslandskap med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet med småskaliga, delvis oskiftade gårdsmiljöer belägna i ett öppet landskap med betade hedmarker. Miljön utgör ett pedagogiskt exempel på kontinuerligt nyttjat odlingslandskap från bronsåldern fram till idag. *Fornlämningsmiljö. Odlingslandskap, gårdsmiljö, fornlämningsmiljö.*

Uttryck:

Bebyggelsemiljöer från 1700- och 1800-tal vid Verkegards, Friggars, Hammars och Dämba med vitkalkade mangårdsbyggnader uppförda i kalksten med tegeltak, mindre ekonomibygnader i trä och sten med faltak. Ett antal lambgiftar och ekonomibygnader med agtak. Tydliga spår av brukade åkertegar i utmarkerna. Sten- och trähägnader, sojden (tjärdalar), kalkugnar, linbastur och väderkvarnar i sten. Engelska kyrkogården vid Ryssnäs. Det öppna landskapet och de rumsliga sambanden mellan själva bebyggelseplatsen och det omgivande landskapet i form av åkrar, vägen som leder till gårdarna, de inhägnade betesmarkerna längre ut och gårdarnas koppling till havet.

Visby [I 20]

Motivering:

Unik tidigmedeltida muromgärdad stad, Östersjöhandelns ledande metropol t.o.m. 1200talets slut. Hansans födelsestad som i planmönster och bebyggelse ännu väl speglar handel, hantverk och sjöfart samt stadens förvaltningsfunktioner och sociala förhållanden från medeltid fram till modern tid. (*Stadsmiljö, Fornlämningsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Medeltida gatunät och tomtstruktur i det centrala stadsområdet och ett nät av infartsvägar utanför detta. Mariakyrkan, kyrkoruiner och medeltida stenhus. Försvarstornet Kruttornet vid platsen för den medeltida hamnen samt ringmuren med vallgravar och en obebyggd zon där utanför. Lämningar av Visborgs slott. Stadsbebyggelse i sten och trä från 1600-1800-talen. Småhusbebyggelse och bevarad planstruktur som under 1700- och 1800-talen växte fram på Klinten och utmed de gamla vägsträckningarna runt det medeltida bebyggelseområdet. Parker och grönstråk. Institutionsbyggnader och annan bebyggelse som hör samman med funktionen som residens- och domkyrkostad. Medeltida kulturlager.

I området ingår även:

Under staden finns boplatslämningar från stenåldern. Kalkugnar.

Vivesholm [I 24] (Sanda sn)

Motivering:

Borg- och skansmiljö med anläggningar för försvar vilket speglar en viktig anläggning för kustförsvarsvarssystemet på Gotland från 1300- till 1700-talet. *Borg- och skansmiljö.*

Uttryck:

Medeltida rektangulär borganläggning från 1300-talet, omgiven av vallgravar. Samtida bebyggelse lämningar i form av bland annat bakstuga och smedja söder om borganläggningen, ytterligare vallgravar längre söderut. Viken mellan Vivesholm och Sågholmen samt Räveln med omkringliggande vattenområde som har varit uppankringsplatser för skepp. På den västra vallanläggningen finns spår från 1700-talet i form av avplaningar för uppställning av kanoner.

Västlands-området [I 43] (Vamlingbo sn)

Motivering:

Odlingslandskap vid flack kust med förhistorisk bruknings- och bosättningskontinuitet kring *ensamgården* Västlands.(*Fornlämningsmiljö, Gårdsmiljö, Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Bronsåldersrösen och husgrunder från äldre järnålder intill gården. Vikingatida hamn med båthusgrund samt ett stort antal slipskårestenar. Gårdsbebyggelse. Kvarn och fiskebodar. Många stenmurar.

I området ingår även:

Skans. Längs kusten, och särskilt på Killingholmen, talrika sandstensbrott.

Änggårde [I 39] (Rone sn)

Motivering:

Odlingslandskap med förhistorisk bosättnings- och brukningskontinuitet med ängs- och hagmarker i anslutning till gårdsbebyggelsen.(*Fornlämningsmiljö, Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fem storrösen och en skärvtenshög från bronsåldern, järnåldersgravfält, husgrunder, stensträngssystem med fågator och fossil åkermark. Älvkvarnsblock, malstenar och slipskårestenar. Välbevarad gårdsbebyggelse från 1700- och 1800-talen där några av husen och bodarna har flistak. Många stenmurar.

I området ingår även:

Tomtbods fiskeläge med bodar, båtlänningar, gistgardar och lysstänger.

Öja [I 41] (Öja sn)

Motivering:

Öppet *odlingslandskap* med förhistorisk bosättnings- och brukningskontinuitet med välbevarad bebyggelse och omfattande stenmurssystem i flackt och öppet kustlandskap.(*Fornlämningsmiljö, Gårdsmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

Fossil åkermark från äldre järnålder. Bebyggelse lägen och hamn från vikingatid samt slipskårestenar. Medeltida kyrka, kastal, prästgårdsruin, husgrund och grindstolpar. Stora gårdar med stenhus och bodar från 1700- och 1800-talet, bla med flistak. Ladugårdar med agtak.

I området ingår även:

Ett antal sandstensbrott efter tidigare brytning. Fiskelägen med flistaksbodrar.

Östergarn [I 30] (Östergarns sn)

Motivering:

A. Kustnära *odlingslandskap* med förhistorisk bruks- och bosättningskontinuitet sedan bronsålder. (*Gårdsmiljö*).

B. *Industrimiljö* med stark anknytning till kalkindustrin samt Gotlands enda ståndsmässigt bebyggda herrgård. (*Kvarnmiljö*).

Uttryck för riksintresset:

A. *Fornborgen* Grogarnshuvud, stora rösen och husgrunder. Medeltida kyrka. Gårdar med parstugor i sten och vinkelbyggda ladugårdar i östgutnisk stil. Skans och sojden (tjärdalar).

B. Högreståndsmiljöer med välbevarad bebyggelse och arbetarbostäder från 1700- och 1800-tal, bla kalkpatrongårdarna Borgvik och Katthamra samt sommargården Annas Nöje. Kalkugnar.

Väderkvarnar i sten.